

ИННОВАЦИОННЫЕ СТРАТЕГИИ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН

Терешкина Н. Е.

Проанализированы и определены особенности стратегий инновационно-го развития передовых и развивающихся стран для дальнейшего использования лучшего опыта при разработке механизмов формирования и реализации стратегий в Украине. Обоснована сущность инновационной стратегии как набора правил и норм, определяющих процедуру системы отбора и реализации нововведений в технологическом содержании и управлении инновационным процессом согласно общественной ориентации развития.

Ключевые слова: инновационная стратегия, «стратегия наращивания», «стратегия заимствования», кластерные стратегии.

INNOVATIVE STRATEGIES OF FOREIGN COUNTRIES

Teryoshkina N. Y.

An analysis and the features of strategies of innovative development of the developed countries and developing countries for the further using of the best experience for development of mechanisms of forming and realization of strategies in Ukraine is conducted. Essence of innovative strategy as a set of rules and norms, determining procedure of the system of selection and realization of innovations, both in technological maintenance and in innovative process control in obedience to the public orientation of development is grounded.

Key words: innovative strategy, «strategy of increase», «strategy of borrowing», cluster strategies.

УДК 330.111.62

ПЕРЕДАЧА АКТИВІВ — РОЗДЕРЖАВЛЕННЯ ЯК ОДНА З МОДЕЛЕЙ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

*І. А. Брайловський, кандидат економічних наук
ЕП «Наукова спілка Донбасу»*

Проаналізовано таку модель державно-приватного партнерства (ДПП), як передавання активів. Досліджено сутність цієї моделі, її складові та

основні характеристики. Також розглянуто позитивні і негативні аспекти цієї моделі.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, моделі, передача активів, роздержавлення, приватизація.

Постановка проблеми. ДПП як механізм співпраці і розв'язання економічних проблем засобами державного і приватного секторів в сьогоdnішньому світі стрімко розвивається. Більш ніж у країнах світу проекти ДПП використовуються для реалізації в першу чергу інфраструктурних завдань. При цьому застосовується досить великий діапазон моделей співпраці державного і приватного секторів економіки. Однією з таких моделей є передавання активів, або роздержавлення (приватизація)

Актуальність теми статті зумовлюється тим, що врахування світового досвіду застосування тих чи інших моделей ДПП може стати підґрунтям для подальшого розвитку такої співпраці в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У світі існує значна кількість класифікацій моделей ДПП. Основою класифікації моделей ДПП може слугувати прийнята Світовим банком Методологія найпоширеніших моделей ДПП при реалізації інфраструктурних проектів [3]. Значний інтерес становить також методологія, прийнята Європейським Союзом [5]. Цікавою є методологія, прийнята у США [5]. В рамках зазначених класифікацій розглядається і така модель ДПП, як передавання активів.

Формулювання цілей. Мета статті — розглянути таку модель державно-приватного партнерства, як передавання активів — роздержавлення.

Вклад основного матеріалу. ДПП нині широко використовується для реалізації державних завдань зі створення об'єктів інфраструктури та їх оновлення, включаючи школи, громадський транспорт, охорону здоров'я, автомобільні дороги, аеропорти, водопостачання, тунелі, порти, мости, музеї, бібліотеки, суди, соціальні будинки, урядові установи.

Механізм ДПП по суті дозволяє досягти чіткості щодо описування вимог до результату проекту, складання контрактів, які забезпечені правовим захистом з відчутними стимул-реакціями і прозорою процедурою тендеру на укладення контракту.

У рамках формування моделей ДПП визначаються права і обов'язки, які держава передає на реалізацію приватному сектору. При цьому вигоди, які отримуються сторонами, залежать від розподілу ризиків між ними і вибору механізму платежу з боку держави приватному сектору.

Крім стратегічних, фінансових та економічних інтересів, уряд може також побажати брати безпосередню участь у проекті ДПП. Основними причинами для такої особистої участі є:

- виконання соціальних зобов'язань і політичних настанов;
- забезпечення комерційної життєздатності проекту;
- забезпечення більшої довіри кредиторів;
- досягнення кращої поінформованості про стан справ з метою захисту суспільних інтересів.

Залежно від політики уряду представнику приватного сектору може або не може бути дозволено мати контрольний пакет акцій у спільному підприємстві. Наприклад, урахувавши стратегічне значення порту, приватні компанії у Китаї були обмежені планкою у 49 % акцій. У той же час уряд Індії дозволив приватним фірмам мати до 74 % частки в спільних підприємствах при будівництві в рамках проектів ДПП аеропортів у Делі і Мумбаї.

На початку 1980-х років уряд М. Тетчер у Великій Британії розпочав реалізацію політико-економічної стратегії з реструктуризації приватного сектору, у якій приватизація розглядалася як позитивний чинник економічного і соціального розвитку. Термін «приватизація» було використано для позначення всіх форм участі приватного сектору в справах державних, починаючи з продажу об'єктів національній промисловості і закінчуючи простим субпідрядом або аутсорсингом таких процесів, як прибирання сміття або приміщень. В інших країнах ЄС, де субпідрядні відносини співіснували поряд з прямою участю приватного сектору в діяльності суспільного, ці контракти не розглядалися як частина ідеологічного забезпечення приватизації, і отже, як правило, не описувалися в рамках «приватизації».

У країнах Центральної та Східної Європи, після того, як колишній централізований державний апарат було ліквідовано, термін «приватизація» був використаний для позначення будь-яких дій, що не збігалися з функціями контролю центрального уряду, зокрема, перерозподіл суспільних обов'язків, таких як водопостачання, що делегувалося муніципальним органам. Політичне значення використання цього терміна було зумовлене ігноруванням необхідності відмінності актів муніципалізації від актів делегування певних функцій приватним компаніям.

Після того як у нових умовах приватизація стала політично спірною навіть у Великій Британії, було уведено термін «державно-приватне партнерство», аби якимось чином упорядкувати і класифікувати форми участі приватного сектору в державних проектах на основі взаємовигідних, а не агресивних відносин.

Модель ДПП «Передавання активів» (Divestitures) у цілому полягає в тому, що приватна компанія купує пакет акцій державного підприємства, яке володіє інфраструктурним об'єктом, через публічний продаж активів, програми приватизації та інші механізми. До цієї групи входять такі підмоделі:

«Повна» (Full) — держава передає 100 % пакета акцій державного підприємства приватній компанії;

«Часткова» (Partial) — держава передає деякий пакет акцій державного підприємства приватній компанії. Це може мати на увазі передавання управління інфраструктурним об'єктом приватній компанії.

Категорія моделей — приватна власність на активи (роздержавлення). За такої моделі ДПП приватний сектор є відповідальним за проектування, будівництво й експлуатацію об'єктів інфраструктури, а державний сектор у деяких випадках може відмовитися від прав власності на активи або частини активів, передавши їх приватному партнеру.

При використанні моделей цього типу за рахунок об'єднання проектування, будівництва та експлуатації об'єктів інфраструктури або послуг в одному договорі можуть бути досягнуті значні переваги за допомогою виникнення синергетичного ефекту. Оскільки приватний сектор проектує, будує й експлуатує об'єкти та послуги в одній особі, а оплата здійснюється тільки після успішного завершення проекту за заздалегідь узгодженими стандартами, приватний сектор не має стимулів до зниження якості і кількості послуг. Порівняно з традиційними моделями закупівель суспільного сектору, де проектувальні, будівельні та експлуатаційні аспекти, як правило, розділені, ця форма проектів ДПП знижує ризики перевитрат коштів на етапах проектування і будівництва або вибору неефективних технологій, оскільки майбутні доходи оператора залежать від контролю за витратами на цих етапах. Основні переваги державного сектору полягають у звільненні від витрат на проектування і будівництво, передачі певних ризиків у приватний сектор і забезпеченні кращого проектування, будівництва та експлуатації об'єктів інфраструктури або послуг, які мають суспільно значущий характер.

Основні плюси і мінуси цієї моделі зводяться до такого.

Плюси:

- приватний сектор несе більшу частину ризиків;
- високий рівень приватних інвестицій;
- значний потенціал підвищення ефективності діяльності і впровадження інновацій.

Мінуси:

- може привести до збільшення бюджетних витрат уряду;
- переговори між сторонами у процесі підготовки і укладення контракту можуть зайняти тривалий час;
- не завжди є можливість оцінити нормативну ефективність проекту;
- можуть виникнути непередбачені умовні зобов'язання державного сектору в середньостроковій та довгостроковій перспективах.

На рисунку показано типову структуру цього типу моделей ДПП.

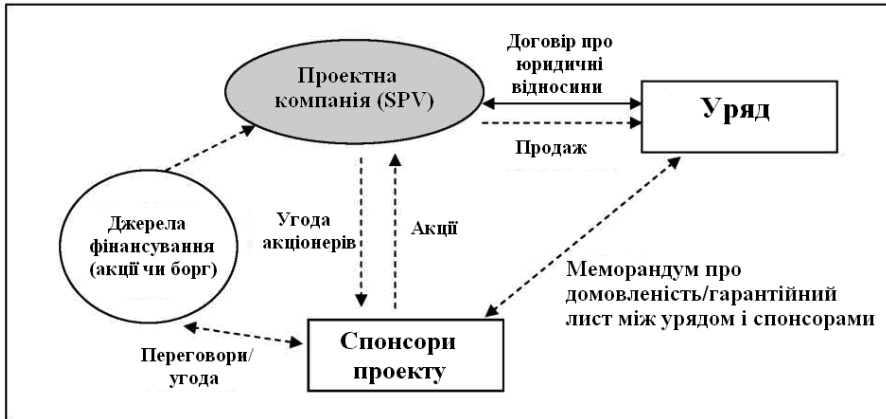

Рис. Приватна власність на активи (роздержавлення)

Джерело: розроблено автором за: Organization of Water Management in France // http://www.emwis-fr.org/EN/topics/part_d.htm

У рамках цієї категорії моделей ДПП існують три основні типи контрактів:

- моделі типу BOO (Build, Own, and Operate);
- приватна фінансова ініціатива;
- відчуження або продаж.

При використанні моделей «будівництво, володіння й експлуатація» (BOO — Build, Own, and Operate) та інших типів варіантів, таких як «проекування, будівництво, фінансування та експлуатація» (DBFO — Design, Build, Finance, and Operate), приватний сектор будує, володіє й експлуатує об'єкт і на його основі продає продукт/послугу своїм користувачам або бенефіціарам. Це найбільш поширена форма участі приватного сектору в енергетичній галузі у багатьох країнах. Для проектів типу BOO державний сектор в особі уряду або державної розподільної компанії може укласти довгостроковий договір купівлі-продажу генерованих ресурсів за узгодженою ціною від оператора проекту. Багато проектів за моделями BOO також здійснюються в транспортному секторі.

Багато в чому ліцензування можна розглядати як варіант моделі BOO. Уряд видає ліцензії приватним підприємствам на здійснення послуг, таких як фіксована і мобільна телефонія, Інтернет, телебачення і радіо, громадський транспорт, послуги громадського харчування на залізничному транспорті та ін. Однак ліцензування також можна розглядати як форму «поступлення» власності на активи приватному сектору. Ліцензування дозволяє знизити конкурентний тиск на ринку шляхом видавання ліцензій декільком операторам, наприклад, у мобільній телефонії, для забезпечення високого рівня конкурентності послуг.

Існують два типи ліцензування: кількісне та якісне. Встановлюючи обмеження за кількістю ліцензій, уряд у змозі забезпечити помірну конкуренцію між постачальниками послуг і регулювати постачання послуг за галузями. Якісне ліцензування не ставить жодних обмежень на кількість постачальників і кількість послуг, які виробляються, але регламентує якість послуг, що надаються. Уряд може отримувати плату за ліцензування і мати невелику частку в доходах приватного сектору в рамках ліцензійної угоди.

У рамках моделі приватної фінансової ініціативи (PFI), яка має багато спільного з моделями ВОО, приватний сектор будує, володіє й експлуатує об'єкт. На відміну від моделі ВОО державний сектор купує послуги у приватного сектору шляхом довгострокової угоди. Отже, проекти приватної фінансової ініціативи у будь-якому разі мають прямі фінансові зобов'язання перед урядом. Крім того, явні і неявні умовні зобов'язання можуть виникнути у зв'язку з кредитними гарантіями, що надаються кредиторам державою або від використання негарантованих кредитів.

У моделях PFI володіння активами наприкінці строку дії договору не обов'язково може бути передане в державний сектор. SPV не завжди є необхідним в такого роду контрактній співпраці. Контракти PFI можуть бути надані вже існуючій компанії. Проте для цілей забезпечення фінансування кредитори можуть зажадати створення SPV. Модель PFI має багато варіантів. Так, модель ануїтету для фінансування національних автомобільних доріг в Індії є прикладом моделі приватної фінансової ініціативи. Згідно з домовленістю за контрактом приватний претендент отримує контракт на розроблення частини шосе і його технічної підтримки протягом усього строку договору. Приватний покупець компенсує витрати держави фіксованими піврічними платежами. При такому підході концесіонер не повинен нести комерційні ризики, пов'язані з проектними роботами. Розвиток інфраструктури в Японії, наприклад, здійснюється в основному за допомогою моделі PFI.

Крім створення економічної інфраструктури, модель PFI використовується також для розвитку об'єктів соціальної інфраструктури, таких як школи, державні установи, громадські об'єкти та будови, лікарні тощо, які не приносять прямого доходу.

Відчуження — третій тип приватної власності на активи (роздержавлення), фактично — приватизація, як впливає із самої назви. У цій формі приватне підприємство купує частку в державному підприємстві. Однак наявність у приватного сектору частки активів державного підприємства не обов'язково означає управління ним приватним сектором. Повна ж приватизація припускає повне передавання справ державного сектору в приватний. Це може бути

здійснене або шляхом прямого продажу, або за допомогою публічного розміщення акцій, якщо державне підприємство акціоноване.

Висновки. Модель передавання активів є однією з досить поширених моделей ДПП. Прийняття рішення про обрання моделі ДПП залишається за державою. Обрання моделі ґрунтуватиметься на таких ключових аспектах:

– перелік обов'язків або видів робіт, який держава хоче передати на здійснення приватному сектору в рамках цього проекту (тобто йдеться про передавання функцій щодо проектування, будівництва, управління, експлуатації та ін.;

– масштаб проекту;

– контроль якості реалізації проекту;

– розподіл ризиків між державою і приватним сектором, а також управління ними;

– способи покриття витрат приватного сектору (який механізм оплати буде застосовано).

Таким чином, обрання моделі ДПП, у тому числі такої, як передавання активів, залежить від багатьох характеристик проекту і цілей уряду. При цьому нерідко навіть за наявності повної інформації прийняття рішення є складним процесом.

Слід зазначити, що механізм ДПП не може бути застосовано для будь-якого проекту. ДПП вигідно використовувати тоді, коли якість послуг, що надаються на базі створеного об'єкта інфраструктури, можна точно визначити в контракті або, іншими словами, можуть бути встановлені чіткі критерії якості послуг, що надаються, як основа для винагороди або встановлення штрафу приватному оператору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Gerrard, M. B. What Are Public-Private Partnerships, and How Do They Differ from Privatizations? / M. B. Gerrard // *Finance & Development*. — 2001. — Vol. 38. — N 3.
2. Kouwenhoven Vincent (1993), *Public-Private Partnership: A Model for the Management of Public-Private Cooperation*, in: Jan Kooiman (ed), *Modern Governance — New GovernmentSociety Interactions*, L., 1993. — P. 119–130.
3. *Public-private partnership handbook*. — Mandaluyong City, Metro Manila, Philippines : Asian Development Bank, 2006. — P. 31–33.
4. *Public-private partnership in American cities : seven case studies* / edited by R. Scott Fosler, Renee A. Berger. — Lexington, Mass. : Lexington Books, 1982. — P. 43–45, 52–57.
5. Renda, A. *Public-Private Partnerships: Models and Trends in the European Union* / A. Renda, L. Schrefler. — The European Parliament. — 2006. — № IP / A / IMCO / SC / 2005-161.

ПЕРЕДАЧА АКТИВОВ — РАЗГОСУДАРСТВЛЕНИЕ КАК ОДНА ИЗ МОДЕЛЕЙ ГОСУДАРСТВЕННО- ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Брайловский И. А.

Проанализирована такая модель государственно-частного партнерства (ГЧП) как передача активов. Исследованы сущность данной модели, ее составляющие и основные характеристики. Также рассмотрены позитивные и негативные аспекты данной модели.

Ключевые слова: *государственно-частное партнерство, модели, передача активов, разгосударствление, приватизация.*

THE TRANSFER OF ASSETS — PRIVATIZATION AS ONE OF THE MODELS OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP

Brailovsky I. A.

The article such a model of public-private partnership (PPP) as a transfer of assets is analyzes. The author analyzes the nature of the model, its components and basic characteristics are analyzed. Also the positive and negative aspects of this model are considered.

Key words: *public-private partnership (PPP) model, transfer of assets, deregulation, privatization.*

УДК 330. 1 (477): 61

НЕОБХІДНІСТЬ ТА ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНДУСТРІЇ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

С. В. Палиця, здобувач

ДУ «Інститут економіки і прогнозування НАНУ»

Розкрито сутність і визначено та обґрунтовано інституційні, організаційно-економічні передумови формування індустрії здоров'я. Показано роль кластерного механізму у формуванні індустрії здоров'я в Україні. Розроблено пропозиції щодо державної стратегії розвитку зазначеної сфери національного господарства.

Ключові слова: *індустрія здоров'я, кластерний механізм, стратегія, організаційно-економічні передумови.*